พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [1]

Information Seeking Behavior for Conducting Senior Project of Undergraduate Students in Faculty of Informatics, Mahasarakham University

แกมกาญจน์ สมประเสริฐศรี [2]
Gamgarn Somprasertsri

[1] งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณเงินรายได้ของคณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำหรับหน่วยปฏิบัติการวิจัยการจัดการสารสนเทศ ปีงบประมาณ 2558: This research was supported by the budget revenue of Faculty of Informatics, Mahasarakham University to Information Management Research Unit, 2015

[2] ปร.ด., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: Ph.D., Assistant Professor, Information Science Department, Faculty of Informatics, Mahasarakham University, E-mail: gamgarns@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ใช้ตัวแบบกระบวนการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิสเป็นแนวทางในการศึกษา และใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโครงงานสารสนเทศศาสตร์ 1 ในปีการศึกษา 2558 จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิตในการจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ ประกอบด้วย 7 กิจกรรม ได้แก่ การเริ่มต้น การสำรวจเลือกดู การเชื่อมโยงร้อยเรียง การแยกแยะ การดึงสารสนเทศออกมา การตรวจสอบ และการจบ ไม่พบกิจกรรมของการตรวจตรา ซึ่งแตกต่างจากตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต ได้แก่ ปัญหาในการกำหนดคำค้น อุปสรรคด้านการลงพื้นที่จริง และการเข้าถึงตัวทรัพยากรสารสนเทศ

Abstract

The purpose of this study was to investigate students' information seeking behavior and their barriers to information seeking while conducting senior projects. The Ellis' Information Seeking Behavioral Model was applied in the research's framework. Qualitative data was collected from 12 informants through Interviewing. The informants were undergraduate students enrolling in Senior Project 1 in 2015 academic year. The results showed that students' information seeking behavior for conducting senior projects consisted of seven activities as: Starting, Browsing, Chaining, Differentiating, Extracting, Verifying, and Ending except Monitoring that was different from Ellis' Model. The barriers of information seeking behavior for conducting senior projects were how to identifying the keyword and access to information resources.

คำสำคัญ: พฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ โครงงาน นิสิตระดับปริญญาตรี

Keywords: Information seeking behavior, Senior project, Undergraduate student

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยในปัจจุบันอาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Education Commission, 2010, pp. 3-4) การ

จัดการศึกษาในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงได้กำหนดรายวิชาโครงงานสารสนเทศศาสตร์เป็นวิชาบังคับ โดยให้นิสิตจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ในหัวข้อที่ตนเองสนใจ ผ่านความเห็นชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการ เพื่อส่งเสริมให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถบูรณาการความรู้จากรายวิชาต่าง ๆ ได้ กระบวนการจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ซึ่งประกอบด้วย รายงานและชิ้นงาน จึงก่อให้เกิดความต้องการสารสนเทศ นิสิตจำเป็นต้องแสวงหาสารสนเทศเพื่อนำมาใช้ในการจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ภายใต้ข้อกำหนดของหลักสูตร ปัญหาในการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์พบว่า นิสิตไม่มีการค้นคว้าอย่างลุ่มลึก ทำให้เนื้อหาในรายงานไม่สมบูรณ์ ส่งผลต่อการจัดทำชิ้นงานด้วย ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนิสิตแต่ละคน

การศึกษาวิจัยพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศซึ่งถือเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ จึงมีความแตกต่างกันในแง่ของระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาใช้ พบว่างานวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่นิยมศึกษาโดยวิธีการสำรวจเชิงปริมาณ ทำให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในบริบทของไทยยังเป็นข้อจำกัดอยู่ในปัจจุบัน (Detdanai Juychum, Ruthaychonnee Sittichai & Imjit Lertpongsombat, 2013, p. 79; Phattaranitch Surakomolsedth & Malee Kabmala, 2014, p. 35; Sulman Yalee, 2013, abstract) จากปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ และยังเป็นข้อมูลสำหรับสำนักวิทยบริการหรือห้องสมุดภายในสถาบันนำไปปรับปรุงการบริการที่เหมาะสมให้สามารถตอบสนองความต้องการของนิสิตมากขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ของนิสิตระดับปริญญาตรี คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยนี้ใช้ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส (Ellis' Behavior Model of Information Seeking) เป็นกรอบในการวิจัย ซึ่งเป็นตัวแบบพื้นฐานที่เอลลิสพัฒนาขึ้นมาจากผลการวิจัยพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ใน ค.ศ.1987 และ ค.ศ.1989 ประกอบด้วย พฤติกรรม 6 กิจกรรม และใน ค.ศ. 1993 เอลลิสได้เพิ่มเติมพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ อีก 2 กิจกรรม ในงานวิจัยนี้ใช้ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส ประกอบด้วย พฤติกรรม 8 กิจกรรม (Ellis, 1989, p. 171; Ellis, Cox & Hall, 1993, p. 359) ได้แก่ 1) การเริ่มต้น/Starting 2) การเชื่อมโยงร้อยเรียง/Chaining 3) การสำรวจเลือกดู/Browsing 4) การแยกแยะ/Differentiating 5) การตรวจตรา/Monitoring 6) การดึงสารสนเทศออกมา/Extracting 7) การตรวจสอบ/Verifying และ 8) การจบ/Ending

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คัดเลือกจากนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโครงงานสารสนเทศศาสตร์ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2/2558 จำนวน 59 คน จำแนกตามหัวข้อได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพัฒนามัลติมีเดียและแอนิเมชัน จำนวน 15 คน กลุ่มพัฒนาเว็บไซต์จำนวน 29 คน และกลุ่มพัฒนาระบบสารสนเทศและระบบฐานข้อมูลจำนวน 15 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาโครงงานสารสนเทศศาสตร์ 1 ในภาคการศึกษาที่ 2/2558 รวมทั้งสิ้น 12 คน คัดเลือกแบบเจาะจงโดยคละนิสิตที่เรียนเก่งและเรียนอ่อนได้จำนวนตามสัดส่วนของนิสิตที่ทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ในแต่ละกลุ่มร้อยละ 20 ได้แก่ กลุ่มพัฒนามัลติมีเดียและแอนิเมชัน จำนวน 3 คน กลุ่มพัฒนาเว็บไซต์จำนวน 6 คน และกลุ่มพัฒนาระบบสารสนเทศและระบบฐานข้อมูลจำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ จำนวน 11 ข้อ และข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศ จำนวน 1 ข้อ โดยกำหนดข้อคำถามในการสัมภาษณ์ตามตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของเอลลิส แบบสัมภาษณ์นี้ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน เพื่อพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาและให้คำแนะนำในการแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ ซึ่งข้อคำถามทุกข้อมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) มากกว่า 0.5 ผ่านตามเกณฑ์ที่กำหนด และผู้วิจัยได้ปรับแก้ตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวจึงมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้จริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์นิสิตที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในช่วงเวลาหลังจากนิสิตได้ผ่านการนำเสนอหัวข้อโครงงานสารสนเทศศาสตร์แล้ว คือ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่นิสิตได้ดำเนินการจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์แล้ว สถานที่สัมภาษณ์ คือ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่จัดเตรียมไว้ ในการดำเนินการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการสัมภาษณ์เพื่อประเมินว่าข้อมูลที่ได้รับในขณะสัมภาษณ์นั้น มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอที่จะสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคที่นิสิตพบในการแสวงหาสารสนเทศได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ ในระหว่างการสัมภาษณ์บางครั้งผู้วิจัยสังเกตเห็นว่านิสิตเข้าใจในสาระสำคัญของข้อคำถามคลาดเคลื่อนไปจากที่ผู้วิจัยต้องการสื่อหรือไม่เข้าใจข้อคำถาม ผู้วิจัยจะปรับคำถามใหม่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น หรือในกรณีที่เห็นว่าข้อมูลที่ได้รับจากข้อคำถามไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ในข้อคำถามช่วงต้น ผู้วิจัยก็จะย้อนกลับมาถามคำถามเดิมอีกครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การบันทึกและการถอดเทปบันทึกเสียง โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ภายหลังการสัมภาษณ์นิสิตเสร็จสิ้นครบทุกคนแล้ว โดยวิเคราะห์เนื้อหาอย่างละเอียดดังนี้

4.1 แปลงคำสัมภาษณ์ให้เป็นเนื้อหา ผู้วิจัยถอดเทปบันทึกเสียงสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ โดยนำมาจัดพิมพ์ในรูปแบบแฟ้มเอกสาร

4.2 ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา นำแฟ้มเอกสารที่ได้จากขั้นตอนการแปลงคำสัมภาษณ์ให้เป็นเนื้อหามาพิสูจน์อักษร เปรียบเทียบกับเสียงจากการบันทึกคำสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา

4.3 เข้ารหัสข้อมูลเพื่อใช้แทนกลุ่มของเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดรหัส (Code) เพื่อใช้แทนกลุ่มของเนื้อหาที่จะนำมาวิเคราะห์ทั้งนี้ข้อมูลที่ไม่ได้เข้ารหัสจะเป็นข้อมูลที่ไม่นำมาวิเคราะห์ เนื่องจากไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศ หรือสภาพปัญหาและอุปสรรค

4.4 ตีความข้อมูลจากรหัสข้อมูลด้วยการใช้วิธีอุปนัย

4.5 สร้างข้อสรุปและยืนยันผลสรุป

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิต จากการศึกษา พบว่า พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิตเพื่อจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ของเอลลิส สรุปได้ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กระบวนการแสวงหาสารสนเทศของนิสิตในการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์

กระบวนการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต มีรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. การเริ่มต้น (Starting) จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นิสิต พบว่านิสิตมีพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1.1 เลือกทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์จากเรื่องที่ตนสนใจหรือมีพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว เป็นโครงงานที่เกิดจากความสนใจของนิสิต หรือเกิดจากความรู้พื้นฐานเดิมของนิสิตในเรื่องนั้นอยู่แล้ว ซึ่งเริ่มแสวงหาสารสนเทศด้วยการค้นหาข้อมูลจากเว็บไซต์ ห้องสมุด หรือขอคำปรึกษาจากผู้ที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น

1.2 เลือกทำโครงงานสารสนทศศาสตร์จากคำแนะนำของบุคคลอื่น โดยเริ่มจากการพูดคุยกับอาจารย์

1.3 เลือกทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์จากปัญหาที่พบ โดยอาจจะเป็นปัญหาที่นิสิตประสบพบด้วยตนเอง หรือเป็นปัญหาที่ได้จากการบอกเล่าจากบุคคลอื่น

2. การสำรวจเลือกดู (Browsing) เป็นการค้นหาสารสนเทศในกรอบที่สนใจ โดยมีเรื่องที่ต้องการหรือสนใจอยู่อย่างกว้าง ๆ ส่วนใหญ่นิสิตจะทำการสำรวจเลือกดูบนเว็บ เป็นการสำรวจเลือกดูจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่สนใจ แล้วจึงไปค้นหาสารสนเทศจากหนังสือ การกำหนดคำค้นจะกำหนดจากหัวข้อโครงงานและขอบเขตของโครงงาน แหล่งสารสนเทศที่ใช้มี 5 แหล่งได้แก่

2.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.2 แหล่งสารสนเทศบนเว็บไซต์ ได้แก่ เว็บเสิร์ชเอนจิน และเว็บไซต์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 แหล่งสารสนเทศจากสถานที่จริง

2.4 ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ฐานข้อมูล TDC (Thai Digital Collection) และฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.5 แหล่งสารสนเทศบุคคล

3. การเชื่อมโยงร้อยเรียง (Chaining) เป็นการติดตามค้นหาสารสนเทศจากการอ้างอิง บรรณานุกรม ระหว่างเอกสารไปสู่สารสนเทศรายการอื่น ๆ หรือจากการติดตามสารสนเทศที่สนใจจากลิงค์บนเว็บไซต์ ซึ่งนิสิตส่วนใหญ่จะเชื่อมโยงร้อยเรียงจากลิงค์บนเว็บไซต์

4. การแยกแยะ (Differentiating) เป็นการแยกแยะสารสนเทศที่แสวงหาได้ โดยนิสิตจะใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ โดยดูจากชื่อผู้แต่งหรือหน่วยงานที่จัดทำ ความทันสมัย และความสอดคล้องกับหัวข้อโครงงาน เป็นเกณฑ์เพื่อกรองสารสนเทศที่แสวงหาได้ นิสิตจะกำหนดเกณฑ์ขึ้นในใจก่อนว่าเอกสารที่ต้องการเข้าถึงนั้นมีลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่ต้องการหรือไม่

5. การดึงสารสนเทศ (Extracting) เป็นการดึงสารสนเทศที่ต้องการออกมาจากแหล่งสารสนเทศ เป็นการคัดลอกเอาแต่เฉพาะสารสนเทศในส่วนที่ต้องการจากเอกสารฉบับเต็มหรือฉบับย่อ รายการบรรณานุกรม ฐานข้อมูล หรือเนื้อหาในเว็บไซต์ ฯลฯ โดยส่วนใหญ่นิสิตจะคัดลอกสารสนเทศมาทั้งหมดในกรณีที่เนื้อหาของสารสนเทศสั้น แต่ถ้าเป็นเนื้อหาขนาดยาวจะทำการสรุปสารสนเทศนั้นมาใช้ง่าย

6. การตรวจสอบ (Verifying) เป็นการตรวจสอบความถูกต้องของสารสนเทศที่ได้ นิสิตจะทำการตรวจสอบโดยเปรียบเทียบจากหลาย ๆ แหล่ง

7. การจบ (Ending) เป็นจุดสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศ นิสิตจะสิ้นสุดกระบวนการแสวงหาสารสนเทศเมื่อได้สารสนเทศครบตามที่ต้องการ หรือเมื่อสิ้นสุดการทำโครงงาน

2. ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต จากการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาในการกำหนดคำค้น ในบางครั้งที่ต้องการสารสนเทศในหัวข้อที่ยาว ไม่รู้ว่าจะกำหนดคำค้นอย่างไร เมื่อกำหนดคำค้นแล้วไม่เจอสิ่งที่ต้องการ การค้นต้องซับซ้อนขึ้น หรือเมื่อทำการค้นแล้วเจอที่เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการ ชื่อเรื่องตรงกับคำค้นแต่เนื้อหาไม่ตรงกับที่ต้องการ

2. อุปสรรคในการลงพื้นที่จริง เรื่องระยะทางที่ไกลของแหล่งสารสนเทศและเวลาที่จำกัดในการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศ

3. อินเทอร์เน็ตขัดข้อง การใช้งานอินเทอร์เน็ตที่มหาวิทยาลัยบางครั้งเกิดขัดของ หรือการใช้งานเพื่อดาวน์โหลดหรืออ่านเอกสารฉบับเต็มจากฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ของสำนักวิทยบริการฯ จากที่พักไม่สะดวกเพราะต้องใช้งานผ่าน VPN (Virtual Private Network) ของมหาวิทยาลัย

4. ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่ค้นได้จากเว็บโอแพคของสำนักวิทยบริการฯ เนื่องจากหาตัวเล่มบนชั้นหนังสือไม่เจอ

5. หนังสือที่มีในสำนักวิทยบริการฯ บางส่วนเนื้อหาไม่ทันสมัยและปีพิมพ์เก่ามาก

อภิปรายผล

ผลการศึกษามีข้อค้นพบที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. พฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิต มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

1. การเริ่มต้นในการแสวงหาสารสนเทศเพื่อการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ เริ่มจากการกำหนดหัวข้อที่จะทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ พบว่ามี 3 ลักษณะ คือเลือกทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์จากเรื่องที่ตนสนใจหรือมีพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว เลือกทำโครงงานสารสนทศศาสตร์จากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา และเลือกทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์จากปัญหาที่นิสิตพบ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวรางขค์ ฤทธิเดช เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และพวา พันธุ์เมฆา (Khulvarang Rithidech, Therdsak Maitaouthong & Pawa Panmekha, 2014, p. 43) ที่พบว่าการเริ่มต้นแสวงหาสารสนเทศจะเริ่มจากการกำหนดหัวข้อวิจัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุกานดา เจริญวันชัยกุล (Sukanda Charoenwanchaikul, 2011, p. 85) ที่พบว่า จุดเริ่มต้นของการแสวงหาสารสนเทศในการทำโครงงานเริ่มต้นจากการพูดคุยกับอาจารย์ที่ปรึกษา เริ่มต้นจากความสนใจของตนเอง เริ่มต้นจากปัญหาที่นิสิตพบจากการฝึกงานซึ่งทำ

ให้นิสิตได้ฝึกประสบการณ์จริงจนพบปัญหาซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาสารสนเทศในการทำโครงงาน

2. การสำรวจเลือกดู พบว่า นิสิตจะสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อโครงงานสารสนเทศศาสตร์ จากแหล่งสารสนเทศ 5 แหล่ง คือ สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม แหล่งสารสนเทศบนเว็บไซต์ แหล่งสารสนเทศที่เป็นสถานที่จริง ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งสารสนเทศบุคคล นิสิตส่วนใหญ่จะสำรวจข้อมูลจากแหล่งสารสนเทศบนเว็บไซต์และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เนื่องจากสะดวก รวดเร็วเข้าถึงได้ง่าย และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยไม่เสียเวลาในการเดินทาง สอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวรางขค์ ฤทธิเดช เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และพวา พันธุ์เมฆา (Khulvarang Rithidech et al., 2014, p. 44) รองลงมา คือ การเลือกใช้ทรัพยากรสารสนเทศจาก สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทั้งนี้เนื่องจากสำนักวิทยบริการเป็นแหล่งสารสนเทศที่มีทรัพยากรสารสนเทศที่หลากหลายและครบถ้วนสมบูรณ์ ทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดยังมีความน่าเชื่อถือ จึงเป็นประโยชน์ต่อนิสิตในการค้นคว้าประกอบการทำโครงงาน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสารสนเทศที่อยู่ใกล้ทำให้นิสิตสะดวกในการเข้าใช้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา วงศ์จตุรภัทร (Sununtha Vongjaturapat, 2009, pp. 48–49) และงานวิจัยของธนะพันธ์ การคนซื่อ (Thanapun Kankhonsue, 2013, p. 54)

3. การเชื่อมโยงร้อยเรียง พบว่า นิสิตจะติดตามค้นหาสารสนเทศจากการอ้างอิง บรรณานุกรม ระหว่างเอกสารไปสู่สารสนเทศรายการอื่น ๆ หรือจากการติดตามสารสนเทศที่สนใจจากลิงค์บนเว็บไซต์ การค้นหาสารสนเทศจากจุดเชื่อมโยงบนเว็บไซต์ของแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องในลักษณะของลิงค์เป็นการเชื่อมโยงที่อาจนำไปสู่เว็บไซต์อื่นที่มีสารสนเทศที่ต้องการได้ ทำให้นิสิตสะดวกในการเข้าถึงสารสนเทศและสามารถเชื่อมโยงไปยังแหล่งสารสนเทศอื่น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลวรางขค์ ฤทธิเดช เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และพวา พันธุ์เมฆา (Khulvarang Rithidech et al., 2014, p. 44)

4. การแยกแยะสารสนเทศที่แสวงหาได้ นิสิตจะใช้เกณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือ โดยดูจากชื่อผู้แต่งหรือหน่วยงานที่จัดทำ ความทันสมัย ความสอดคล้องกับหัวข้อโครงงาน ทั้งนี้สารสนเทศที่ดีต้องมีความน่าเชื่อถือ มีความชัดเจนสมบูรณ์ครบถ้วนซึ่งสามารถอ้างอิงตรวจสอบจากแหล่งผลิตหรือผู้ผลิตได้ สารสนเทศที่นำมาใช้ประกอบในการทำโครงงานต้องมีความทันสมัยกับช่วงเวลาที่ศึกษา เพื่อนิสิตจะสามารถนำสารสนเทศไปใช้งานได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง นอกจากนั้นสารสนเทศต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของแต่ละประเด็นหรือหัวข้อที่ต้องการศึกษา เพราะหากเนื้อหาไม่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำ จะส่งผลถึงโครงงานไม่สามารถตอบโจทย์หรือประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลวรางขค์ ฤทธิเดช เทอดศักดิ์ ไม้เท้าทอง และพวา พันธุ์เมฆา (Khulvarang Rithidech et al., 2014, p. 46) และงานวิจัยของสุกานดา เจริญวันชัยกุล (Sukanda Charoenwanchaikul. 2011, p. 87) ที่นักศึกษาแยกแยะสารสนเทศที่แสวงหาโดยใช้เกณฑ์ความน่าเชื่อถือของผู้จัดทำในการกลั่นกรองสารสนเทศที่แสวงหามาได้

2. ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต มีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการแสวงหาสารสนเทศของนิสิต พบว่า นิสิตมีปัญหาในการกำหนดคำค้น โดยเฉพาะการกำหนดคำค้นสำหรับหัวข้อที่ยาวหรือประเด็นที่ซับซ้อน นิสิตไม่สามารถกำหนดคำค้นที่สอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการได้ ทำให้ไม่เจอสารสนเทศที่ต้องการและต้องใช้ระยะเวลาในการค้นมากขึ้น หรือเมื่อทำการค้นแล้วเจอชื่อเรื่องที่ตรงกับเรื่องที่ต้องการศึกษา แต่เนื้อหาไม่ตรงกับที่ต้องการ ส่วนปัญหาของการแสวงหาสารสนเทศจากสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบปัญหาหนังสือและวิทยานิพนธ์ภาษาไทยมีไม่เพียงพอ หนังสือและตำราที่มีอยู่ไม่ทันสมัย และค้นหาตัวเล่มที่ต้องการจากชั้นหนังสือไม่พบ ปัญหาด้านการสืบค้นสารสนเทศของนิสิตที่ไม่สามารถดาวน์โหลดเอกสารฉบับเต็มโดยเชื่อมต่อเครือข่ายคอมพิวเตอร์จากภายนอกมหาวิทยาลัยได้โดยตรง ทำให้ดาวน์โหลดข้อมูลได้ช้า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา วงศ์จตุรภัทร (Sununtha Vongjaturapat, 2009, pp. 53–54)

สรุปผลการศึกษาพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิตเพื่อจัดทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีลักษณะใกล้เคียงกับตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์ของเอลลิส สะท้อนให้เห็นภาพพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศได้อย่างชัดเจน 7 กิจกรรม ได้แก่ การเริ่มต้น การสำรวจเลือกดู การเชื่อมโยงร้อยเรียง การแยกแยะ การดึงสารสนเทศ การตรวจสอบ และการจบ แต่ไม่พบกิจกรรมการตรวจตราซึ่งเป็นพฤติกรรมการติดตามความก้าวหน้าหรือความเคลื่อนไหวในเรื่องราวที่ตนสนใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์เป็นกระบวนการที่ทำให้นิสิตต้องใช้เวลาไปกับขั้นตอนต่าง ๆ ค่อนข้างมาก เมื่อนิสิตค้นหาสารสนเทศที่เกี่ยวข้องเพียงพอแล้ว นิสิตจะยุติการค้นหาสารสนเทศเพื่อใช้เวลาที่เหลือทำขั้นตอนอื่น ๆ ในกระบวนการทำโครงงานสารสนเทศศาสตร์ จนไม่มีเวลาที่จะตรวจตราหรือติดตามเรื่องที่เกี่ยวของกับโครงงานสารสนทศศาสตร์ที่ตนสนใจอีกต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.1 สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ควรปรับปรุงการให้บริการโดยเฉพาะด้านทรัพยากรสารสนเทศ ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่มีเนื้อหาทันสมัยและจัดเรียงทรัพยากรสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพเพื่อช่วยให้ผู้ใช้ได้ข้อมูลที่ทันสมัยและเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการได้

1.2 หลักสูตรสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ควรมีการจัดอบรมหรือเพิ่มทักษะในการค้นหาสารสนเทศให้แก่นิสิต โดยสอนเป็นรายวิชาหรือบูรณาการในการเรียนการสอนรายวิชาที่มอบหมายให้นิสิตทำโครงงาน

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาพฤติกรรมแสวงหาสารสนเทศของนิสิตในสาขาวิชาอื่น ๆ ด้านมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง โดยใช้ตัวแบบพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศของนักสังคมศาสตร์เป็นกรอบความคิดทางทฤษฎี เพื่อหาข้อสรุปว่า ตัวแบบดังกล่าวสามารถอธิบายพฤติกรรมการแสวงหาสารสนเทศในบริบทของนิสิตได้อย่างชัดเจนทุกกรณีหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

Detdanai Juychum, Ruthaychonnee Sittichai, & Imjit Lertpongsombat. (2013, January-April). Information seeking for studying and information literacy standards related to information seeking of undergraduate students at Princess of Naradhiwas University. *Princess of Naradhiwas University Journal, 5*(1), 79-92. (In Thai)

Ellis, David. (1989, September). A behavioural approach to information retrieval system design. *Journal of Documentation, 45*(3), 171-212.

Ellis, David, Cox, Deborah, & Hall, Katherine. (1993, December). A comparison of the information seeking patterns of researchers in the Physical and Social Sciences. *Journal of Documentation, 49*(4), 356-369.

Khulvarang Rithidech, Therdsak Maitaouthong, & Pawa Panmekha. (2014, January-June). Information seeking behavior for doing research of the researchers in Kasikorn Research Center Co., Ltd. *Journal of Library and Information Science, Srinakharinwirot University, 7*(1), 39-52. (In Thai)

Office of the National Education Commission. (2010). *National Education Act B.E. 2542 (1999) and Amendments: Third National Education Act B.E. 2553 (2010).* Bangkok: Office of the Prime Minister. (In Thai)

Phattaranitch Surakomolsedth, & Malee Kabmala. (2014, May-August). Information-seeking and information use of advanced practice nurse. *Khon Khan University Research Journal, 2*(2), 35-45. (In Thai)

Sukanda Charoenwanchaikul. (2011). *Information seeking behavior in conducting research projects of the 4th year undergraduate students in Rajamangala University of Technology Krungthep* (Unpublished master's thesis in Library and Information Science). Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand. (In Thai)

Sulman Yalee. (2013). *Information seeking behavior and information use of registered nurses at Pattani Hospital.* (Unpublished master's thesis in Information Management). Prince of Songkla University, Songkla, Thailand. (In Thai)

Sununtha Vongjaturapat. (2009, July-December). Information seeking behavior of Sport Science graduate students in state universities. *Journal of Exercise & Sport Science, 6*(2), 45-61. (In Thai)

Thanapun Kankhonsue. (2013). *Information seeking behavior for writing the term paper of veterinary medicine students, Chiang Mai University: Research report.* Chiang Mai: Faculty of Veterinary Medicine, Chiang Mai University. (In Thai)